

Մ Ե Ղ Ո Ի

8^{րդ}
ՏՄԻԻ
Թ. 249

Հ Ա Ն Դ Ե Ս
Շ Ա Բ Ա Թ Ա Կ Ա Ն

19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
1864

Ինչ որ լրագրոյս խմբագրութեան եւ տնօրէնութեան կը վերաբերի՝ պէտք է ուղղել առ ԴՈՐՆԱԿԱԼ ԼՐԱԳՐՈՅՍ Ա. ՀԱՅԿՈՒՆԻ։ Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի։

Օրագրոյս ամեն շաբթու ՇԱՐԱԹ օրերը կը հրատարակվի։

Գին տարեկան 120 դուռուշ արծաթ։ — Վեցամսեայ 70։ — Եռամսեայ 40։ Մէկ թիւը 4 դուռուշ։ — Դուռն զրկոված Սրագրոց համարու ծախքը առնողին վրայ է։ — Ծանուցման տողը 1 դուռուշ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԻՅ ԿԸՆԴՈՒՆՎԻՆ

Կ. Պօլիս. Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—Նոր խանի վերի դուռ, թիւ 2. — Զմիւռնիա. Պ. Ա. Ս. Խօժանանի վաճառատունը։ — Տրապիզոն. Պ. Խաչատուր Էլմաստանի գրասենեակը։ — Թեքքիստաղ. Հայրենասիրաց Ընկերութիւն։ — Նիկիափղիա. Պ. Համի Յակոբ Նազարեթեան։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Ը Ր Ա Մ Ն

Ո Ր

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ը Ն Ե Լ Ի Ք Ը

Մեր Ազգային Վարչութիւնը կանխապէս մտածելու ամենակարեւոր երկու նիւթ ունէր. մէկը Ազգային եկամուտները շատցնել այնչափ որ բաւական ըլլային Ազգային հարկաւոր ծախքերը հոգալու, միւսը Ազգային ուսումնական յառաջդիմութեան լաւ միջոցները հայթայթել եւ դպրոցները յառաջադէմ ընթացքի մը մէջ դնել։

Առաջինին վրայ թէ նախկին Քաղաքական Ժողովը, թէ Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը բաւական մտածեցին, վիճեցին եւ վերջապէս խնդիրը լուծման վիճակի մէջ դրին. շատերն ասի արդէն լուծված կը համարին. բայց մենք զխոնարով որ տախալին լուծված համարել կարելի չ'է, շատ Ընդհանուր Ժողովի ու բոլոր Ազգային տուրքի հաւաքմանը պիտի սպասենք՝ մեր ըսելիքը փորձովն հանդերձ ըսելու եւ ճշմարտութիւնը լծափել տալու։

Միւս խնդիրը, այն է դպրոցներուն բարեկարգութեան եւ արդիւնաւորութեան խնդիրը, իբրեւ նուազ կարեւոր տախալին շնորհ զտած չ'է Ազգային Վարչութեան խորհրդածութեանը նիւթ ըլլալու. եւ նախորդ Քաղաքական Ժողովը Ուսումնական խորհուրդի

մը ընտրութիւն ընելէն ետքը ալ ամեն բան լըմընցած համարեցաւ այն մասին եւ անոր վրայ յօք ալ ոչ խորհեցաւ եւ ոչ խօսեցաւ. մինչդեռ կը պարտաւորէր։ Ազգային Վարչութիւնը ամենամեծ կարեւորութիւն տալով միշտ իր ուշադրութեան չը վերաբերէր այս խնդիրը. վասն զի եթէ կենաց եւ մահու խնդիր մը կայ Ազգին համար, այս խնդիրն է անի եւ ամեն խելահաս մարդ մեղի հետ պիտի վկայէ թէ մեր դպրոցները իրենց արդի վիճակին մէջ յարատեւեն նէ ոչ Սահմանադրութիւն եւ ոչ այլ ինչ կրնայ Ազգը պահպանել անկանգնելի կործանումէ մը։ Եսկէ առաջ ալ ինչպէս քանի անգամ ըսած ենք, Հայերը անտարբեր եւ անհոգ եղած էին մտաւորական մշակութեան մասին. բայց այն ատեն Տաճկաստանն ամբողջ անդամալոյծ թմրութիւն մ'ղգեցած ըլլալով ֆրանս այնչափ մեծ չ'էր ըլլար մեր Ազգին համար, մինչդեռ հիմայ ամեն մեր դրացի ազգերը յառաջդիմութեան ետեւէ ըլլալով անշարժ կայնողն ու յետագէմը պիտի կոխեն անցնին։ Այո, պիտի մեռնի, կորսովի Հայ ազգը եթէ դէթ այսուհետեւ ըջաբար չը հետեւի մտաւորական մշակութեան եւ չ'աշխատի դոնէ համաքայլ յառաջ երթալ Տաճկաստան բնակող ազգերուն հետ. ասի անտարակուսելի է ամենուն եւ եթէ թերեհաւատ մը դանդաղ տախալին՝ ան ալ համոզելու համար ուրիշ առթով այս յայտնի ճշմարտութիւնը երկարօրէն բացատրելու խոստումով կ'անցնինք հիմայ Ուսումնական խորհուրդին ըրածին։

Ուսումնական խորհուրդը իր ընտրութենէն վեց ամիս ետքը ծրագիր կանոնադրութիւն մը հրատարակելով ամեն Թաղական խորհուրդներուն պատուիրեց որ իրենց հոգաբարձութեան ներքեւ եղած դպրոցներուն մէջ այն կանոնադրութեան պահանջած դրամադրութիւնները գործեն որ իրենց գործին համար խորհուրդին հաղորդեն :

Եյն անորից առաջարկեալ միանգամայն եւ կանոնադրութեան պարունակութեան դէմ բողոքեցին ժողովուրդին կողմէն օրինաւոր փաստերով թէ Մասիս, թէ Սէր եւ թէ անոնց ու Եզգին խելացի բարեկամները . ասոնց դէմ իբր թէ բան մը խօսած եղաւ Ժամանակ՝ Ուսումնական խորհուրդին կողմէն :

Եսկէ ետքը նորէն ձայները լռեցին . Եզգային Աւարչութիւնը եղածը չ'եղածի պէս բռնեց ինչ որ ընել կը պարտէր , անոր վրայ ալ ըսենք թէ տակաւին մտածելու ատեն չունեցաւ եւ Եզգային դպրոցները մնացին դարձեալ իրենց ցաւալի վիճակին մէջ . թէպէտեւ Ուսումնական խորհուրդը Հիսարի դպրոցին վիճակն անգամ բաւական գոհացուցիչ գտաւ եւ հրատարակեց , որուն դէմ յօդուած մը եկած է մեզի նէ ալ՝ ուրիշ անգամի կը թողունք աւոր հրատարակութիւնը :

Մենք կը կարծէինք թէ Ուսումնական խորհուրդին անդամները Եզգային պաշտօնատարի տիտղոսը կրել բաւական համարելով , անով գոհ պիտի ըլլային . այս վերջին օրերս իմացանք որ խորհուրդը աշխատիլ ալ կ'ուզէ եղեր , սակայն դժբաղդաբար միշտ իր կանոնադրութիւնը առաջ քշելով եւ որ ցաւալին է յայտնի ցուցնելով թէ տակաւին համոզված չ'է իր առաջարկած կանոններուն անգործադրելի ըլլալուն :

Սեպտեմբեր 19 թուականով նամակ դաւած է Սրբազան Պատրիարքէն ամեն Թաղական խորհուրդներուն որպէս զի այն կանոնադրութեան թերի ծրագիրը անթերի գործադրելի դպրոցներուն մէջ :

— Մեծապէս շնորհակալ ենք Նորին Սրբազանութենէն Եզգային վարժարանաց անբարեկարգ եւ ապարդիւն վիճակին վախճան տալու համար ունեցած եռանդեանը մասին , որուն սաստկութենէն չ'է կրցեր դժբաղդաբար յարգել նաեւ այն ծրագրին դէմ գրող անձանց իրաւունքը :

Ետք վրայ Թաղական խորհուրդէ մը նամակ մը գացած է իրեն , որուն օրինակը այս անգամ հոս կը դնենք միանգամայն եւ պատիւ ունենալով ծանուցանելու թէ ասկէ զատ այս մտքով ուրիշ մէկ քանի նամակներ ալ պիտի հրատարակենք . վասն զի լսածնուս նայելով ուրիշ մէկ քանի Թաղական խորհուրդներ ալ այս կը մտածեն եղեր :

Եմենապատիւ Սրբազան Հայր , Նախագահ Եզգային Քաղաքական ժողովոյ :

Ձեր բարձր Սրբազանութեան սեպտեմբեր 19 թուով խորհուրդիս ուղղած շրջաբերական նամակն ստացանք , որով կը պատուիրէք մեզ Ուսումնական խորհրդոյ պատրաստած դպրոցական կանոնին ծրագիրը զիւղիս դպրոցներուն մէջ անթերի գործադրել , եւ եթէ անոր վրայ օրինաւոր դիտողութիւններ ունենանք , ուղղակի Ուսումնական խորհրդին հաղորդել մինչեւ 1865 տարւոյն սկիզբը , որպէս զի այն կանոնադրութիւնը կարելի եղածին չափ կատարելագործուած ներկայանայ . ի վաւերացումն Եզգային Բնդհանուր ժողովոյ :

Ձեր Սրբազանութեան այս պատուէրը նոյն իսկ Ուսումնական խորհրդոյ պատրաստած ծրագրին յառաջաբանին կրկնութիւնն ըլլալով , խորհուրդս՝ մինչեւ ցայսօր չ'է կրցած հասկընալ թէ ի՞նչպէս կրնայ գործադրութեան դնել այնպիսի կանոնադրութիւն մը՝ որ դեռ ծրագրէ մ'է , դեռ կարգաւորութեամբ չ'է , դեռ փոփոխութեանց եւ փոփոխութեանց ենթակայ է , եւ որ աւելին է՝ դեռ ազգային ընդհանուր ժողովէն վաւերացած չ'է :

Թաղական խորհուրդս իր սահմանադրական պարտականութեանը համեմատ արդէն զիւղիս երկու սեռի դպրոցներն ըստ կարի կանոնաւորած , ուսման ընթացքը տնօրինած եւ տարիէ մ'ի վեր ըստ այնմ անխափան շարունակելու ջանադիր ըլլալով , մինչդեռ իր դպրոցական ընթացքն Ուսումնական խորհրդոյ իբր ծրագիր հրատարակած կանոնադրութեան ճշդիւ եւ ամեն մասամբ յարմարցնելու դժուարութեանց վրայ կը խորհէր եւ զանոնք առանց անպատեհութեանց եւ զոհողութեանց լուծելու միջոցներ կը բնտուէր , ձեր բարձր Սրբազանութեան շրջաբերականն ալ մեր այս վարանմանց վրայ դաւով՝ հարկադրեց մեզ երկար խորհելէ ետեւ

մեր տարակոյսները ձեր Սրբազնութեան եւ Քաղաքական պատկառելի ժողովոյդ արդարաւ կորով դատաստանին ներկայացնել, որպէս զի Ոստումնային խորհրդոյ կանոնադրութեան մէջ ամէն արտադրութիւններն ունենան լինելու եւ հետեւեալը Աւելցնելու որոշման հոկոսակ ընկալի մը բռնած եւ ազգային աստիճանական վերահսկողութեան տրոհելու եւ զանազան ձրի մեղադրանքին ներքեւ չեղանք :

Եհաւաստիկ մեր տարակոյսները :

1. Գիւղիս երկու սեռի վարժարանաց մէջ բազմաթիւ տղայք կան եօթն տարեկանէ վար, որոնք Քրիստոնէական հրահանգ, ընթերցանութիւն, գիր եւ այլն կը սովորին բաւական յաջողութեամբ : Այդ, եթէ Ոստումնական խորհրդոյ ծրագիր—կանոնադրութիւնը ձեր Սրբազնութեան հրամանին համեմատ աշխարհի գործադրելու փորձ փորձենք, պիտի հարկադրինք այն եօթն տարեկանէ վար տղայքը դպրոցներէն ճամբելու եւ փողոցները ձգելու, որով այն անմեղ մանկանց մեծ զրկանք ընելէ զատ, անոնց ճնողացն ալ իրաւացի դժգոհութեանց եւ դառն բողոքանաց առիթ պիտի տանք, որոց հետեւանքը ձեր Սրբազնութիւնը կրնայ խմաստաւ փրկել :

2. Մեր դպրոցներուն այժմեան ընթացքը, դասերու բաժանմունքն ու կարգերը բոլորովին աւելի հարկ կը լայ, եւ այս ալ այնպիսի փորձ մը ընելու համար որուն յաջողութեանը վրայ նոյն իսկ Ոստումնական խորհուրդը վստահ չէ, վասն զի իր շինած՝ Օրագրին կատարելագործութեան կարօտ ըլլալն ինք ալ ճանչած է եւ կը խոստովանի :

3. Չենք կրնար ըմբռնել թէ Ոստումնական խորհրդոյ Օրագիր—կանոնադրութեան սահմանած մետասնամեայ ուսմանց ընթացքն ինչպէ՞ս կրնանք քանի մ'ամսուան մէջ փորձի ղնել եւ մինչեւ յառաջիկայ տարւոյն սկիզբն աւոր կատարելութիւնները կամ թերութիւնները հասկնալով, փորձի վրայ հիմնեալ դիտողութիւններ ներկայացնել Ոստումնական խորհուրդին :

4. Ար կարծենք որ Ոստումնական խորհրդոյ ծրագրին մէկ գլխաւոր արամադրութեան անհնարութիւնը հասկնալու համար փորձի կարօտութիւն ալ չը կայ : Օրագիրը որոշեր է որ դպրոց մանող տղայ մը՝ առաջին տարին ընթերցանութիւն, գիր, թուանշան ճանչել ու

գրել եւ Քրիստոնէական հրահանգ սովորել, եւ երկրորդ տարին ալ քերականութիւն սկսի :

Այդ, Սրբազան Հայր, հնա՞ր է որ այս բուբէն չը գիտցող վեց—եօթն տարեկան տղայ մը մէկ տարուան մէջ այս ամենը սովորի, եւ երկրորդ տարին ալ քերականութիւն սկսի եւ սովորելու կարող ըլլայ :

5. Եթէ թաղական խորհուրդս ասոնց այս նկատումներն ընելու գիւղիս դպրոցներուն այժմեան ընթացքը վեր ի վայր տապալէ եւ Ոստումնական խորհրդոյ կանոնադրութեան համեմատ կարգադրէ ծանր զոհողութիւններով, նոյն կանոնադրութեանց անփոփոխ մնալուն ի՞նչ երաշխաւորութիւն պիտի ունենայ, մինչդեռ Ոստումնական խորհուրդն իբրեւ կատարելագործութեան ենթակայ այն է փոփոխելի ծրագիր մը կը ներկայացնէ մեզ զայն, եւ թէ քանի մ'ամսէ ետեւ նոր փոփոխութիւններ կրնան ինչպէս որ շատ հաւանական է՝ այն ժամանակ մենք ալ դարձեալ նոր զոհողութիւններով նոր փոփոխութիւններ ընելու չպիտի հարկադրինք, եւ ասանկով գիւղիս մանկուոյն թանկագին ժամանակը վատնած եւ անոնց աստիճանական դարձանքն տրոհելու եղած չպիտի ըլլանք :

Այս եւ ուրիշ այլ եւ այլ դժուարութիւններն ու անպատեհութիւնները նկատելով, խորհուրդս ալ ուրիշ Թաղական խորհրդոյ պէս կը փափաքի որ Ոստումնական արդոյ խորհուրդը՝ փոխանակ փորձի եւ կատարելագործութեան ենթակայ, անորոշ եւ փոփոխելի ծրագրի մը ճշգիւ գործադրութիւնը պահանջելով զմեզ տաղանապեցընելու եւ գիւղիս ժողովրդեան առջեւ բարոյական պատասխանատուութեան ներքեւ ձգելու, վերջնական կերպով կատարելագործեալ եւ Ազգային Ընդհանուր ժողովէն վաւերացեալ կանոնադրութիւն մը տայ մեզ, որպէս զի մեր դպրոցները միանգամ ընդ միշտ նոյն կանոնադրութեան համեմատ ընթացքի մէջ ղնելու կարող ըլլանք, ինչպէս որ Սահմանադրութիւնը պարտք դրած է ունեն Թաղական խորհրդոց վրայ :

Իսկ եթէ ձեր բարձր Սրբազնութիւնն ու Քաղաքական պատկառելի ժողովը՝ մեր այս դիտողութիւնները նկատելէ եւ կշռելէ ետեւ՝ դարձեալ արժան դատեն եւ պահանջեն մենէ ամեն զոհողութիւն յանձն առնուլ եւ ծրագրի ըն անպատճառ եւ անմիջապէս գործադրել,

խորհուրդս պատրաստ է Չեր հրամանը կատարելու, ազատ ճանչելով ինքզինք որ եւ է պատասխանատուութենէ:

Ամենապատիւ Բարձր Սրբազնութեան ձեռում:

Ամենախոնարհ ծառայք

41 Հոկտեմ. 1864:

Այս նամակը կարդալէն ետքը կրնանք ասել հետեւեցնելով ուրիշ Թաղական խորհուրդներէ գալիք նամակներուն բովանդակութիւնն ալ դուշակել, որոնք 'ի հարկէ սա ձեւերով պիտի ըլլան:

Մէկը պիտի գրէ, մենք տասնութէկ տարուան գործը երեք ամիսի մէջ գործելու հրաշագործութեան անկարող ըլլալով կը թողունք որ կարող եղողներուն փորձէն զգաստանայ Ուսումնական խորհուրդը. միւսը պիտի գրէ, մենք մեր թաղին կիներէն կը վախնանք, ուստի անոնց 7 տարուէ վար եղած տղայքը դպրոցէն ճամբելու քաջութիւնը չ'ունենալով կը հրաւիրենք Ուսումնական խորհուրդը, որ գայ այս գործը ինք կատարէ. Մէկ ուրիշը պիտի գրէ, մեր թաղին տղայքը շատ բթամիտ ըլլալով մէկ տարուէ մէջ անոնց թէ գրել կարդալ եւ թէ Բըրիտանիական վարդապետութեան գիտութիւն ուսցնելն անկարելի ըլլալով, այս օրէն կը պատասխանենք թէ այդ ծրագիրն մեզի համար չ'է. ուստի եթէ Ուսումնական խորհուրդը ուրիշ թաղերու վարժարաններուն համար իր ծրագիրը անկատար եւ անտեղի խոստովանելով ետ չը պիտի առնէ նէ ալ՝ դէթ՝ 'ի շնորհս մեր թաղի տղայոց թող լաւ մը սրբազրէ մեզի զրկելէք, կամ թէ ոչ՝ կալի զմեզ հրաժարեալ:

Մէկ ուրիշն ալ պիտի գրէ, մենք երեք ամսու համար մեր դպրոցին ընթացքը որչափ ալ անկանոն ըլլայ չ'ենք կրնար փոխել երեք ամիսէն ետքն ալ ուրիշ ընթացք մը բռնելու համար. ուստի կը թողունք որ Ուսումնական խորհուրդը ուրիշն գլխուն վրայ սովորի սափրիչութիւնը եւ մենք մեր հին ընթացքով կ'ապաստենք որ երեք ամիսէն ետքը՝ որոված խոստման համեմատ նոր սրբադրութիւններն եղած եւ ազգային ընդհանուր ժողովէն վաւերացած կանոնադրութիւնը դայ նէ այն ստեն անոր համեմատ նոր ընթացք մը ընդունինք:

Ահա Ուսումնական խորհուրդին հրատարակած ծրագիրը որ փետուրթափի հանդրպաժ հաւու մը պէս իրեն կը դառնայ. ահա անոր դուած փառաւոր ընդունելութիւնը. ահա վերջապէս Ուսումնական խորհուրդին մինչեւ հիմայ ըրածը:

Հիմայ Սրբազան Պատրիարքը Թաղական խորհուրդներէն արդէն իրեն հասած ու գալիք նամակներն հաւքելով անոնց բովանդակութիւնը Ուսումնական խորհուրդին յայտնելէն ետքը պէտք է որ անոր « ա'լ դուն հոս կայնէ ու կօշկէն վեր մ'ենէր ըսէ ու այն նամակները Ազգային Քաղաքական ժողովին ներկայացընելով յիշեցնէ անոր իր պարտքը, յիշեցնէ անոր իր պատասխանատուութիւնը Աստուծու առջեւ, ազգին առջեւ եւ ապագային առջեւ:

Եւ որպէս զի Ազգային Վարչութիւնը երկար ատեն ասով չըլլալով, միանգամայն եւ Ազգային վարժարանները տակաւին շատ կը յարատեւեն իրենց ապարդիւն եւ անբարեկարգ ընթացքին մէջ, մենք կը փութանք դիւրին եւ ապահով միջոցը ցուցնելու, որով ամենայն ոք պիտի համոզվի թէ մտաւորական մշակութիւնը ազգին մէջ իրեն պէտք եղած չափովը յառաջանալու եւ զարգանալու է:

Ահա ազգային Վարչութեան ընելիքը:

Ազգին մէջ գոհութիւն Աստուծու շատ ուսումնականներ կան, որոնք, Ուսումնական խորհուրդի անդամները թող ներեն մեզի ըսելու, յիշեալ խորհուրդին անդամներէն շատ աւելի հմուտ են ազգի մը վարժարաններուն արդիւնաւոր եւ միօրինակ ընթացք մը տալու մասին, եինչ որ յիշեալ խորհուրդը նորանոր փորձերով պիտի հասկընայ, անոնք վաղուց գիտեն. այն պիտի անձինք վերջապէս, որոնց առջեւ Ուսումնական խորհուրդի անդամները մեզի հետ պէտք է խոնարհին, Ազգային Վարչութիւնը պէտք է որ անոնցմէ յանձնաժողով մը կազմէ, առժամանակեայ թող ըլլայ, ու անոնց խորհրդածութեանը զնէ Ուսումնական խորհուրդին հրատարակած ծրագիրը, խնդրելով որ զանի պէտք եղածին պէս սրբազրէ կամ լաւ եւս այդ յանձնաժողովը մեր ազգային վարժարաններուն վիճակին յարմար եւ անոնց մէջ գործադրուելու կատարեալ կանոնադրութիւն մը շինէ ու իրեն տայ, ինք ալ զանի ընդհանուր ժողովին վաւերացնել տալէն ետքը կ'ուզէ նէ դարձեալ արդի

Ուսումնական խորհուրդին յանձնէ՝ պատուիրելով որ այն կանոնադրութիւնը լաւ մը դոց ընելէն եւ ի միտ առնելէն ետքը անոր գործադրութեանը հսկէ :

Մենք ասի կառավարիկներ Ազգային Արչութեան միանգամայն եւ խոստանալով պիտի մէն, որ եթէ ինքը ասկէ լաւ միջոց մը գտնէն՝ մեր խօսքը եւ առնենք :

ԴԱՐՁԵԱԼ

ԽՐԻՄԵԱՆԸ Ի ՄՈՒՇ

Մեզուն ծնած օրէն մինչեւ հիմայ հարանիքին տունը լալն ու մեռելին գլխուն վերեւ խնդալիք սովորութիւն ըրած ըլլալով՝ այս սովորութիւնը իրեն բնութիւն մը եղեր է ու ալ չը կրնար Խրիմեանին եւ անոր առաջադրած ազգօրուա ձեռնարկութեանց արգելք եղողներուն վրայ սրտացաւ ազգասէրներուն հետ ինք ալ լալ. հապա պիտի խնդայ ու պիտի խնդայ :

Ենցած օր Խրիմեան Սրբազան Պատրիարքին եւ ժողովին կը ներկայանայ հրաժարական ողջոյնը տալու :

Ո՛ր Խրիմեան :

— Ի Մուշ :

— Զ'նէ, կեցիր, քանի մը օր ալ :

— Բայց բեռներս կապեցի :

— Զըլար, քանի մը օր ալ կեցիր, վասն զի Մուշի վանքին հոս եղող միաբանները հետդ պիտի տանիս :

— Բայց բեռներս կապեցի, բաւական ծանր են եւ ալ ուրիշ բեռ չեմ կրնար տանիլ :

— Ի՞նչ, մեր վրայ պիտի ձգես անոնք...

— Բայց հոն տակաւին այնչափ կան աւանդմէ, որ բաւական են իս երկրորդ անգամ բուրդուփապուած փախցընելու կամ հոս կամ անդիւրի աշխարհ :

— Ո՛չ, մենք չ'ենք կրնար անոնք հոս պահել. առ տար ու չահէ :

— Ծառայ եմ, անոնց միաբանութիւնն ամբողջ անշահ է :

— Զըլար հոս թողուլ, առ հետդ տար :

— Հոս մի՛ պահէք, ուրիշ տեղ մը զրկեցէք :

— Զը տեսար, անցած օր անոնցմէ մէկը վիճակի մը առաջնորդ ընտրեցինք, հետեւեալ

օրը այն տեղի ժողովուրդէն հոս գտնւողներուն ամենն ալ Պատրիարքարան վազեցին. մենք այն վարդապետը մեզի առաջնորդ չ'ենք ընդունիր պօռալով :

Ի՛նչ մեծ պատիւ չորս վարդապետներուն. դեռ ճամբայ չ'ելած չ'են ընդունվիր. Ազգային Արչութիւնը մենք անոնք հոս չ'ենք կրնար պահել կ'ըսէ, Մուշիները ալ անոնք մեր քաղաքը չ'ենք մտցընել. Ազգային Արչութիւնը ուրիշ տեղ մը զրկել կ'ուզէ՝ այն տեղացիք իմանալուն պէս բրթէսթօ կ'ընեն, մէկ կողմէն վարդապետներն ալ մենք հոս չ'ենք կենար, անպատճառ ի Մուշ ի Մուշ կը գոռան...

Ազգային Արչութիւնն ի՞նչ ընէ հիմայ. Լուսահոգի Յակոբ Պատրիարքը ողջ ըլլար նէ՝ հիմայ կը պօռար. ախպար, ի՞նչ ընեմ ես այս վարդապետները, ճիտերնուն մէկ մէկ քար կապեմ, տանիմ Սառայ—Պուրնիէն ծովը նետեմ. — խեղճը, կ'ըսէր կ'ըսէր բայց չէր ընել, — ի՞նչ ընեմ, ես հօրս տունէն չը բերի ա՛ս ասոնք :

— Թէ որ արդի Արօնական ժողովն ալ ըսէ այս վերջին խօսքը, այո՛ ձեր տունէն բերիք, ձեր ծնածն է պիտի ըսենք. իրաւ է որ վարդապետն ալ, Եպիսկոպոսն ալ ժողովուրդին զաւակէն են, բայց ժողովուրդը չ'ըրաւ անոնք վարդապետ եւ եպիսկոպոս, դուք ըրիք, հիմայ յանցանքը ժողովուրդին վրայ ձգելով անոր քաշել տալ կուզէք. դուք հաւնեցաք, դուք ընտրեցիք ու տարիներով ձեր ծոցը սնած եւ ժողովուրդին բոլորովին անձանօթ ձեր փոքրաւորներուն համար արժանի՛ է պօռալիք ժողովուրդին՝ յանգէտս անկէ. վկայական մը կորդելու փափաքով եւ անոր երբեմն արժանի չ'է պատասխանելն ալ բանի տեղ չը դնելով ու խեղճին միամտութեանը վրայ խնդալով անմիջապէս յարեցիք, « ես դնեմ ձեռս ի վերայ սոցա եւ դուք ամենեքեան աղօթս արարէք... » ժողովուրդը գիտէր որ գայլին վրայ Եւտարան կարդալով դառ չ'ըլլար, ուստի չ'ուզեց իր աղօթքը ուղղել Եստուծու այն անձին համար որ անարժանութեամբ անոր պաշտօնեայ ըլլալու տարված էր անոր սեղանին առջեւ :

Երկու ամիս կայ, Յունաց եկեղեցիի մը մէջ ձեռնադրութեան մ'ատեն ձեռնադրողը ըստ օրինի՝ « արժանի՞ է » կը պօռայ ժողովուրդին. խեղճին մէկը անոր հարցումը հիմաւոր եւ իր խղճին տալիք պատասխանն ալ յարգելի

պիտի կարծելով « արժանի չէ » կը պատասխանէ . « վայ , դուն եկեղեցիին արարողութիւնները խանգարեցիր , ժողովուրդը խռովեցուցիր , Եստուծու տաճարը պղծեցիր » ըսելով կը բռնեն զապրիկէն կը զրկեն զանի :

Եթէ մեր եկեղեցականները այս աստիճանը չը հասան տակաւին՝ սակայն ժողովուրդին արժան չը դատածը ձեռնադրելու շատ անգամ յաջողեցան եւ ահա այն եկեղեցականներն են որ այսօր ժողովուրդէն վրէժ առնելու համար անոր հոգին կը հանեն :

Երբ՝ եթէ անպատճառ այդ վարդապետները Մուշ պիտի վերադառնան՝ ուրեմն ինչ պիտի ընէ Խրիմեանն 'ի Մուշ : « Տեսնեք պիտի ըսեն իրեն քու Պատրիարքարանդ , քու Ազգային Արչունքիւնդ , որուն անունովը երբեմն քիչ շատ մեզ վախցուցիր , տեսնեք որ անոնք ալ քեզնէ դժուար չ'են . հայ հայ . . . մենք ենք Մուշի վանքին տէրը , Մուշի ժողովուրդին աստուածը եւ քու տէրդ , ալ այսուհետեւ ամեն կերպով մեզի պիտի դիմես եւ մեր ուղածին պէս պիտի նստիս ելնես անանկ վարժարան է , տպարան է , ամենեւին միտքէդ չը պիտի անցնես . քու Արծուիկդ ծուիկ ծուիկ կ'ընենք երբոր մէյ մ'ալ երեւայ : Դուն պահէ քու վանահայր տիտղոսդ , բայց մենք պիտի պահենք դարձեալ վանատէր անունը : Եթէ մեր խօսքէն մեր ցուցած ճամբէն կէտ մը չեղիս՝ դիտցած ըլլաս , որ ալ ինքզինքդ ոչնչացած համարելու ես նոյն վայրկեանէն :

Քրիստոս իր աշկերտներուն ըսաւ ես ձեզ ոչխարի պէս դայելու մէջ կը զրկեմ . Ազգային Արչունքիւնն ալ Սրբազան Պատրիարք Հայրն ալ այսօր նոյնը կ'ըսեն Խրիմեանին :

Խրիմեան չուզեր երթալ եւ հրաժարական կուտայ :

Եթէ Խրիմեան զրկուէր քիւրտերուն մէջ թիւրքմէններուն մէջ եւ անոնցմէ աւելի վայրագ ցեղերու մէջ 'ի ծանօթութիւն բերելու համար զանոնք Քրիստոնէութեան եւ հրաժարէր այս պաշտօնէն՝ առաջին զանի մեղադրողը մենք պիտի ըլլայինք . բայց բանն այնպէս չ'է . Խրիմեան կը զրկուի լոյս տանելու տարածելու համար Հայաստան աշխարհ , հետն ալ իրեն պաշտօնակից կերպարանակից տաս հոգի կը զրկուի , որ անոր վառելու ճրագը մէկ փուլով պիտի մարեն :

Եսանկ ընկերներով ո՞ր խեղացին ճամբայ կ'ենէն եւ ո՞ր խեղացին կրնայ զանի մեղադրել երթալ չ'ուզելուն համար :

Եւելի աղէկ չէ՞ որ Խրիմեան չերթայ , միւս բաններն երթան , Խրիմեանի այն վանքին մէջ բերած նորաձեւութիւնները որ մենք բարեկարգութիւն կ'անուանենք՝ վերցնեն , ջնջեն եւ Խրիմեանի յիշատակը բոլորովին անհետ ընեն , լրմնայ երթայ . մենք ալ , Արչունքիւնն ալ , Ազգն ալ դադարի սիրտ հատցնենք ու աշխատելէն . ահա ասի դործ լրմնցնելու էն դիւրին ճամբան է , ինչպէս ուրիշ ատեն ալ բսած ենք :

Դառնանք հիմայ Խրիմեանին . հայրիկ , եթէ շաբթըներուն մէջ ենք , տերիւթափի եղանակին մէջ ենք . հոս Պօլսոյ մէջ մէկ կողմէն հարսնիքի առատութիւն միւս կողմէն մեռելի առատութիւն , մէկ տունէն ել միւսը վազէ , Եստուած շնորհաւոր ընէ ըսէ ստակ առ , Եստուած համբերութիւն տայ , սուրբ հոգւով միտիթարվիք ըսէ , ստակ առ . քենէ մեծ եկեղեցական մը , արքեպիսկոպոս մը , օր մը ազգին վրայ խօսած ատեն , « բանդ նայէ , օտարին համար լացողը առանց աչքի կը մնայ » ըսելով խըրատ կու տար . թէ որ մեզի պարտք է այն արքեպիսկոպոսին անսալ , քեզի աւելի մեծ պարտք է : Քարը գլուխին , ինչ կ'ուզէ ան թող ըլլայ , քենէ մեծը , քենէ աւելի Ազգին պարտական եղողը , պատասխանատու եղողը քեզի դէմ մեծ արդեւքներ հանելէն ետքը , վեղարը հովէն յափշտակուած վարդապետին պէս , ես ալ աս կ'ուզէի ըսէ ու կեանքդ նայէ :

Ձե՞ս կրնար այս ըսածնիս ընել . տէ գնահեծէ ու ճնշով . ասկէ առաջ հրացան պարպեցին վրագ . այն ատեն չը յաջողեցան նէ՝ այս անգամ աւելի ճշդութեամբ կ'ուղղեն գնտակը սրտիդ՝ ու կ'ուզես նէ՝ վերջին շունչիդ ալ տէր թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ դործեն ըսէ :

Ենոնք քենէ շատ լաւ գիտեն իրենց ըրածը :

ՄԱՄԱՅԱՆ Պ. ՄԿՐՏԻՉԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մոմճեան Պ. Մկրտիչին վրայ եղած ամբաստանութեան քննութիւնը Քաղաքական ժողովէն Ֆրէնկեան մեծապատիւ Յակոբ աղային յանձնըված էր . երկու շաբաթէ 'ի վեր , ուրբաթ օրերը Տնասական խորհրդին ներկա

յուլիսեանը այս քննութիւնը տեղի կ'ունենայ և կը յուսանք որ քիչ օրէն քննութեան արդիւնքն կը հրատարակվի :

Բայց զարմանալին սա է որ Ելեւմտից հոգաբարձութիւնը առանց անսալու Քաղաքական ժողովին, որ կեդրոնական սնտուկի վերահսկողն էր, հարկաւորութիւնը չը տեսնելով այն պաշտօնը և պաշտօնատարը վերջընել հրամայած էր, տակաւին այս շաբթու կը պահէր Պ. Մոմճեանը հակառակ Տնտեսական խորհուրդին կամայն ու հաւանութեանը : Մանաւանդ որ իր պահած պաշտօնատարը ամբաստանութեան ալ ներքեւ էր, մինչդեռ կը պարտաւորէր, անոր պէտք ունեցած ատենն անգամ անոր ամբաստանութեանը սուտ ելնելուն սպասելու :

Եսկէ զարմանալին կայ : Մոմճեան Պ. Մը կը բռնէ ինչպէս անհոգ և անտարբեր իր վրայ եղած ամբաստանութեանը մասին, որ օրէ օր պարագայները զայն հաստատելու կը նպաստէին, դարձեալ կը փափաքէր իր պաշտօնը վարելու՝ չը կրնալով զատվիլ անկէ : Եյս կերպով արդեօք իր վրայ եղած ամբաստանութիւնը հաստատելու առիթ տուած չէ՞ր ըլլար : պէտք չէ՞ր որ զինքը իր նախկին պաշտօնին մէջ պահել ուզող Ելեւմտից հոգաբարձութեանէն խնդրէր, որ նախ իր վրայ եղած ամբաստանութիւնը ջնջելու միջոցներուն դիմէ ու հասկանալով իր պաշտօնին մէջ հաստատէ :

Մենք այս եղածները տեսնելով շատ կը դուրսնայ որ եղած ամբաստանութիւնը բոլորովին անհիմն եղած չը պիտի ըլլայ : Եստուած տար որ մեր երկիւղը սնտոյ եղած ըլլար :

ՎԵՐՁԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Հաշիւ գրիչ ձեռքերնիս առինք երկար ատենէ 'ի վեր Եղթամարայ Պետրոս Սաթուղի կոսին եւ խաչատուր եպիսկոպոսին գործոցը վրայ մեզի եկած դանգաւաններուն ու բողոքներուն մէկ հարիւրորդը գէթ հրատարակելու՝ ահա սա լուրը հասաւ մեզ :

Եղթամարայ Պետրոս Սաթուղիկոս յակամայի բռնադատեալ ղխաչատուր եպիսկոպոս Եղթամարայ Սաթուղիկոս ձեռնադրեր է, հետեւեալ օրը աներեւոյթ ձեռք մը զանի աւտորձանակի հարուածով մը սպաններ է : Երբորդ օրն ալ խաչատուր Սաթուղիկոս Գահր

եւեր է Ուրիշ անգամ երկարօրէն կը խօսինք այս եղելութեան վրայ :

Եղգային Սարգսութիւնը որոշեր եւ իր որոշումն ալ քաղաքս դանդաղ Մուշքիներուն հաղորդեր է թէ Մուշի վանքին միաբանութեանէն հոս զըտնելով վարդապետները չը պիտի զրկէ 'ի Մուշ :

Հիւնքեար—պէյէնտեան Տէր Յովհաննէս քահանան ամսուս 14 ին չորեքշաբթի օրը ճամբայ ելաւ ընտանիքով հանդերձ Բարիզ երթալու : ուր Եղգային Սարգսութեան խնդրանքն ու Բ. Դրան հաւանութեան Սայսերական Տէրութեան ծախքովը պիտի նստի՝ հոն Օսմանեան Տէրութեան ասկէ զրկած Հայ աշխրհայեցողական պարտաւորութեանցը վրայ հսկելու :

Եղգային Սարգսութիւնը մտածեց թէ այս տարի հինգ տղայ, դաւ տարի ալ նոյնչափ եւ այսպէս ասկէ չորս տարի ետքը շարունակ ամենատեն քսանական Հայ պատանիք պիտի դըռնըվին Բարիզ, որոնք Սայսերական կառավարութեան շնորհովն զիտութիւն ունեւորու եւ օր մը իրենց հայրենեաց օգտակար անգամ մը ըլլալու համար հոն պանդխտութիւն պիտի կրեն : ասոնց հոգեւոր մատակարարութեան համար Հայաստանեայց եկեղեցիին մէկ բանի բուն եւ ազգասէր քահանան հոն պէտք էր զըտնելիլ : Բ. Դրան դիմեց, Սայսերական կառավարութիւնը բարեհաճեցաւ Հայ պատանեաց մարմնաւոր հոգէն զատ կրօնական հոգեւորուն ծախքն ալ իր վրայ առնելու եւ ամսական մը որոշեց հոն նստող քահանային տրվելու Տէրութեան կողմէն :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՇՏՈՆ ԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Արեւնք թէ մօտերս Եղգային Պաշտօնական լրագիր մը պիտի հրատարակվի Եղգային Սարգսութեան կողմէն, Մատիս լրագրին կրկին մեծութեամբը, շաբաթական ըլլալով եւ պարունակութիւնը պիտի ըլլայ Եղգային, Քաղաքական, Բանասիրական եւ Տնտեսական տեղեկութիւններ :

Ազգային լուրերուն աղբիւրը պիտի ըլլայ Սարչուծեան դիւանը ուրկէ առնելով պիտի հրատարակվին ամեն շաբաթ՝ նոյն շաբթուն մէջ տեղի ունեցած դէպքերն ու եղելութիւնն ներքեւ։

Այս խորհուրդին ծափ կը զարնենք եւ կը փափաքինք որ առաջ տեսնելու այն լրագիրը, որ կը յուսանք թէ Ազգային լուրերը ամենայն ճշգրութեամբ պիտի հաղորդէ Ազգին՝ քանի որ Ազգային Սարչուծիւնն ալ իր կողմէն Ազգին վստահութիւնը չը խաբելու աշխատի։

Պաշտօնական լրագիրները Սարչուծեանց ձեռքը միջոց մըն են ուղածնին առաջ տանելու եւ ըրածնին միշտ աղէկ ցուցնելու։ Այստեղ ամենայնիւ Պաշտօնական լրագիրները, եթէ որ Սարչուծեան են նէ՝ այն Սարչուծիւնը ժողովուրդին սիրտը իրեն յանկուցած է իր արդարութեամբը եւ վստահութեան արժանի վարմունքը՝ այն ատեն այդ լրագիրները Սարչուծեան եւ ժողովուրդին մտերիմ՝ եւ հաւատարիմ թարգմանը կ'ըլլան եւ այն ատեն ժողովուրդը աւելի կը սիրէ իր բարեկամին թարգմանին հաւտալ քան թէ փողոցին մէջ պօռացող մունետիկին, որ շատ անգամ ակամայ կրնայ սխալել։ Թէեւ չուզէ չարամտութեամբ եւ կամ իր մէկ մասնաւոր նպատակին զրգմամբ ժողովուրդը խաբել եւ խռովել։

Այս յուսանք որ մեր Ազգային Պաշտօնական լրագրին պաշտօնն ալ միմիայն վերոյիշեալ թարգմանինը կ'ըլլայ։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Յ Ո Յ Ս

ԴՐՕՇԱԿ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Սերճապէս Խրիմեանի ազնիւ հոգին իրեն հետեւողներ կամ բարի նախանձաւորներ ունեցաւ։ Ահա Սարազայ եւ Մուշի վանքերէն ետքը, որոնք սկսան Խրիմեանի ազգասիրական անհնարին ջանքովը օգտակար ըլլալ ազգին այլ եւ այլ զրոյց եւ լրագրոց դիւրագին հրատարակութեամբ, Արմաշու վանքը կ'սկըսի այսօր վերոյիշեալ անունով ամսօրեայ պարբերական թերթ մը հրատարակել։

Հատ ուրախ ենք այս մասին եւ այս դեղեցիկ ձեռնարկութեան թէ զազափարը ար-

ւողներուն եւ թէ անոր Տնօրէնութիւնը յանձն առնողներուն մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք յոյս տալով իրենց որ ամեն ազգասէր հաշտ աչով պիտի նայի այս ձեռնարկութեան միանգամայն մենք ալ յուսալով որ Արմաշու միաբանութիւնը օրէ օր աւելի ազդեցութեամբ ըլլալ ձեռք կը զարնէ։

Հանդէսիս տարեկան գինն է 2 արծաթ մէծիտիէ եւ Ս.Պօլիս գործակալն է Պ. Յովսէփ Գաֆաթեան զրաւաճառ ՚ի Մասմուտ Բաշա։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
Օ Ր Ա Յ Ո Յ Յ

1 8 6 5

ՏԱՐԻՈՅ

Բիւրքձեան տպարանէն ՚ի լոյս ընծայուած այս պատկերազարդ օրացոյցը Մայրաքաղաքիս ամեն Հայ զրաւաճառներու քով կը ծախուի։

ԳԻՆ 60 ՓՐՅ

Հ Է Ն Ր Ի Ա Դ Դ Ա

Կ Ա Մ

ԱՆԱՌԱԿ ԿՆԿԱՆ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՅԳՈՒՆԻ

Թուշնիկի միջոցաւ հրատարակուած այս ընտիր թարգմանութիւնը 64 երեսէ բաղկացեալ տետրակի մը մէջ ամփոփուած Մեծ—նոր—խանը թիւ 2 սենեակը, Մերձանը Պ. Պաղտասարին եւ Պ. Մարգարեանին, Մահմուտ—փաշայ Պ. Փօրթուղալեանի եւ Պ. Գաֆաթեանի, Մաքառճիներուն մէջ Մ. Բիւռ Թուօւին զրատունները կը ծախուին գին 6 դրշ։

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԲԻՒՐԴՅԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅԻՆՁԱՆՉԸԼԱՐ